

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: „A Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére”

(COM(2005) 596 final)

(2006/C 324/24)

2005. november 22-én az Európai Bizottság úgy határozott, hogy az Európai Közösséget létrehozó szerződés 262. cikke alapján kikéri az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményét a fenti tárgyban.

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Foglalkoztatás- és szociálpolitika, uniós polgárság” szekció véleményét 2006. szeptember 6-án elfogadta. (Előadó: An LE NOUAIL-MARLIÈRE).

Tekintettel az EGSZB mandátumának megújítására, a közgyűlés úgy határozott, hogy a véleménnyel kapcsolatban az októberi plenáris ülésen foglal állást, és az Eljárási Szabályzat 20. cikkének megfelelően főelőadónak nevezte ki AN LE NOUAIL-MARLIÈRE-t.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. október 26-án tartott, 430. plenáris ülésén 105 szavazattal 1 ellenében, 5 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Következtetések:

1.1 Az EGSZB javasolja, hogy

- az Európai Bizottság világosítsa fel a tagállamokat, és határozza meg pontosabban a *végrehajtandó kapcsolódó és kiegészítő intézkedéseket a kért nemzeti tervekben*, és tegye egyértelművé, hogy a soknyelvűség vagy a többnyelvűség lehetséges hozzájárulás az EU politikai és kulturális integrációjához, és a megértés, illetve a társadalmi integráció mozgatója,
- ha tartós eredményt kívánunk elérni, a *tanítási kínálat nagyságát* európai szinten koordinálják, és hogy ne csak bizonyos, korlátozott számú nyelvet tekintsenek kompetencianövelőnek,
- *a szakmai, kulturális, politikai, tudományos, társadalmi területeken minden többnyelvű gyakorlatot támogassanak és ösztönözzenek,*
- *a szakértők között ne csak a társadalmi és természettudományi diszciplínák képviselői kapjanak helyet, hanem legyenek közöttük gyakorló nyelvészek, tolmácsok, fordítók vagy más, kifejezetten a nyelvvel foglalkozó szakemberek is,*
- *a jelenlegi fiatal és kevésbé fiatal felnőtt generációt – az egész életen át tartó tanuláson és kulturális jogaikon keresztül – megfelelően, a jelenleginél jobban vegyék figyelembe ezen irányultság esetében akkor, amikor az Európai Bizottság a programozási szakaszba lép majd,*
- az Európai Bizottság ne csak az egyetemi munkákra támaszkodjon, hanem az e területen *aktív egyesületek* tevékenységére is, és támogassa a civil társadalom hálózataiból érkező kezdeményezéseket is.

2. Bevezetés: Az Európai Bizottság közleményének összefoglalása

Az Európai Bizottság közleménye új stratégiai keretet határoz meg a többnyelvűség számára, és megerősíti saját elkötelezettségét a többnyelvűség mellett. Történetében az első e területtel foglalkozó közleményként jellemzi a dokumentumot. A témakörrel foglalkozó európai politika több aspektusát megvizsgálja, és konkrét intézkedéseket javasol.

Arra ösztönzi a tagállamokat, hogy töltsék be szerepüket, és mozdítsák elő a nyelvek oktatását, tanulását és használatát. Az eseményt új, húsz nyelven hozzáférhető intézményi konzultációs portál megnyitásával indítja útjára.

Az Európai Bizottság ebben az első, többnyelvűségről szóló politikai dokumentumban új – a társadalom, a gazdaság és a polgárokkal való kapcsolat terén hozott konkrét intézkedési javaslatokból álló – keretstratégiát mutat be. Három célkitűzése, hogy ösztönözze a nyelvtanulást és támogassa a nyelvi sokféleséget a társadalomban; elősegítse az egészséges többnyelvű gazdaságot és a polgárok számára saját nyelvükön hozzáférhetővé tegye az Európai Unió jogszabályait, eljárásait és az uniós információkat. Az Európai Bizottság emlékeztet arra, hogy 2002-ben a barcelonai Európai Tanács hangsúlyozta legalább két idegen nyelv tanításának szükségességét, és olyan cselekvési tervek elfogadására kéri a tagállamokat, amelyek elősegítik a többnyelvűséget, javítják a nyelvtanárok képzését, valamint mozgósítják az egészen korai életkorban kezdődő nyelvtanuláshoz szükséges eszközöket, illetve erősítik a tantárgyaknak egy idegen nyelv integrálásával történő tanítását. Felhívja a figyelmet arra, hogy az európai vállalkozásoknak ismerniük kell az Európai Unió nyelveit, továbbá a világ többi részén lévő kereskedelmi partnereik nyelvét, és hogy a nyelvekhez kötődő gazdasági ágazatok a legtöbb európai országban gyorsan fejlődnek. Ezért

több intézkedést is javasol az Unió gazdasága többnyelvűségének erősítésére. A többnyelvű kommunikációs politikát illetően az Európai Bizottság számos honlapja és kiadványa többnyelvűségét tervezi biztosítani: belső hálózatot kíván létrehozni, melynek az lenne a feladata, hogy felügyelje a szolgálatok nyelvi gyakorlatának koherenciáját. Ezenkívül javasolja független szakértőkből álló, többnyelvűséggel foglalkozó magas szintű munkacsoport létrehozását, mely segítené a tagállamokban tapasztalható előrelépés elemzését; többnyelvűséggel foglalkozó miniszteri konferencia tartását a közeljövőben, hogy a tagállamok beszámolhassanak e tárgyban elért eddig eredményeikről; és végül új közlemény előkészítését az Európai Unió többnyelvűségének e globális megközelítéséről.

3. Általános megjegyzések

3.1 Az EGSZB helyesli a kezdeményezést, és megjegyzi, hogy a keretstratégiát „új”-ként és a többnyelvűségről szóló első politikai dokumentumként említi a közlemény. Ezzel kapcsolatban az előző keretstratégiára (1) tett számos utalás nem elegendő a mérleg egyértelmű megvonásához. Az EGSZB úgy véli, hogy hasznos lenne, ha az Európai Bizottság összefoglalná, mit vár hozzáadott érték és összehasonlított hatás tekintetében ettől az új kerettől. Készül-e majd hatástanulmány, ahogyan azt az Európai Bizottság és az EGSZB közötti intézményközi megállapodás (2), valamint a jogalkotási és kormányzási keret egyszerűsítése megkívánja? Az EGSZB előrebocsátja, hogy a közlemény önmagában esetleg nem lesz képes biztosítani a tagállamok számára az egyébként nem kötelező érvényű programok jóváhagyásához szükséges prominenciát. Jóllehet a keretstratégiát a Tanács kérte, a szükséges harmonizációkat el kell végezni a tagállamok és az Európai Unió által esetlegesen biztosítandó források optimalizálása érdekében. Ez a harmonizáció azonban csak a tagállamok és az EU által már megtett intézkedések egyértelmű ismeretében végezhető el.

3.2 Az Európai Bizottság „megerősíti” saját „elkötelezettségét”: az EGSZB ebből arra következtet, hogy már korábban is elkötelezett volt. Az EGSZB megjegyzi, hogy a többnyelvűség terén az Európai Bizottság belső gyakorlata nem ad okot osztatlan megelégedettségre, és ez igaz mind az Európai Bizottság szolgálatainak belső működésére, mind a külvilággal való kapcsolataikra.

3.3 Az EGSZB észrevételezi az ellentmondást és az egyenlő bánásmód hiányát egyrészt az intézmények, másrészt a civil társadalom különböző elemei (autonóm szociális párbeszéd és civil párbeszéd) között. Az összes, az európai joganyag kidolgozásához, az arról való konzultáláshoz és annak megvitatásához szükséges és hasznos feljegyzés, tanulmány és dokumentum aránytalan mértékben angolul készül el és áll rendelkezésre. Ugyanez érvényes egyre több belső vagy az Európai Bizottság által szervezett ülésre. Ily módon ahhoz, hogy valaki szakértő legyen az Európai Bizottságnál vagy, hogy a civil társadalmat képviselhesse Brüsszelben, angolul kell tudnia. Ugyanígy sok statisztikai vagy minőségi tanulmány, melyre a jelen vélemény keretében utalás történik, csak angolul áll rendelkezésre (3).

3.4 Bizonyos dokumentumok nem minden esetben állnak rendelkezésre az intézmények előadóinak vagy a rendszeresen megkérdezett szereplők nyelvén, ami azt mutatja, hogy közel sem tartják tiszteletben az EU-intézmények három munkanyelve körül kialakult konszenzust sem az intézményes, sem pedig az informális kommunikáció során. Ehhez érdemes hozzátenni, hogy így igen könnyű egyes beszélgetőpartnereket távol tartani egyre több vitától. Ennélfogva nem meglepő, hogy a különféle bemutatott statisztikai felmérésekben azt találjuk, hogy a megkérdezettek szívesebben folytatják tanulmányaikat angolul, hiszen egyre több döntően fontos szituációban ténylegesen ezen a nyelven lehet előadni. Ez a gondolatmenet vezetett több generációnyi szülőt és kormányzatot az angol nyelv tanulásának választásához, és így a jelenlegi helyzethez.

3.5 A közlemény melléklete azt is kimutatja, hogy a legtöbbször által beszélt „idegen” nyelv az EU-ban nem az, amely az EU legtöbb lakójának az anyanyelve. Ezt a nyelvet elvileg a megkérdezettek 47 %-a beszéli („elvileg”, hiszen az Eurostat nem határozza meg, mi az a szint, és hány szó ismerete szükséges ahhoz, hogy úgy tekinthessük, hogy valaki „beszél” egy nyelvet), jóllehet az csupán a lakosság 13 %-ának anyanyelve.

3.6 Ez az EGSZB számára akadálynak tűnik a polgárok és képviselőik (a Parlament, az EGSZB és az RB) az őket érintő szabályozások kidolgozásában való közvetlen és közvetett részvételének demokratikus gyakorlása során. Akkor, amikor az intézmények előadóinak, a civil társadalom képviselőinek a demokratikus és legális intézmények keretén belül kikérik a véleményét, azok gyakran csak erőfeszítések vagy méltánytalan találgatás árán ismerhetik meg az Európai Bizottság elképzeléseit. Hogyan hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a polgároknak soha nincs tényleges *ex ante* hozzáférése az információkhoz? Ez különösen ellentmondásos egy hasonló témájú közlemény esetében. Ahhoz, hogy meg lehessen találni a kiutat ebből a kollektív, intellektuális és kulturális ellentmondásból és gazdasági függőségből, amely a szükséges megfelelő részvétel ellenében hat, bizonyos eszközökre és politikai szándéokra van szükség.

Az EGSZB ezért elégedetten veszi tudomásul, hogy az Európai Bizottság enyhíteni kívánja ezeket a gondokat egy nagyobb teljesítményű portál létrehozásával, ez a portál azonban a többnyelvűséget, és nem a közlemény egészét érinti. Az Európai Bizottság céljai nem egyértelműek: a közlemény tartalmaz egy „Többnyelvűség – kapcsolat a Bizottság és a polgárok között” című fejezetet. Ez azt jelentené, hogy a vizsgált közlemény a D-terv kiterjesztése? A 20 nyelven történő kommunikáció nem változtat a döntéseket követő intézményi kommunikáció természetén, melyben a polgárok nem vesznek részt, és nem erősíti magától értetődően a polgárok bevonását.

3.7 Számos megfigyelő rámutat, hogy az intézmények portáljai vagy internetes honlapjai látszólag többnyelvű dokumentumoknak adnak helyet, de komolyabb böngészés esetén kiderül, hogy a dokumentumok csak angolul állnak rendelkezésre.

(1) A 2005. február 2-i COM(2002) 72/COM(2003) 449/COM(2005) 24, illetve 2005/29/EK/COM(2005) 356/COM(2005) 229 és 465.

(2) Az Európai Bizottság és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság közötti együttműködési jegyzőkönyv (2005. november).

(3) Lásd a COM(2005) 596. sz. közlemény következő lábjegyzeteit: [2], [12], [17], [19], [24], [25], [26], [30], [31], [32], [37] stb.

3.8 Az EGSZB kiemeli, hogy minden nyelv legitim, amennyiben a humán kulturális örökség része, és megjegyzi, hogy az angol nyelv lehetséges, hogy megsínyli az intenzív és helytelen alkalmazást, amely technikai síkra tereli, és a nyelv így kulturális szempontból kevésbé érvényesülhet. Ez a megjegyzés az EGSZB-nek a nyelvek státuszára és használatára vonatkozó részletes megjegyzéseire kapcsolódik.

3.9 Az EGSZB egyensúlyhiányt vél felfedezni a többnyelvűségnek a választott, gazdasági (fogyasztás, tájékoztatás, foglalkozások és ipar, tudásalapú társadalom) szempontokra alapozott megközelítésében, amelyet meg lehetne szüntetni a humán, a társadalmi és a szociológiai, valamint a kulturális és a politikai szempontok felértékelésével. Ha – amint az az Európai Bizottságnak ezt a közleményét útjára bocsátó sajtókonferencián elhangzott – az ember és az állat közötti különbség lényege a nyelv és az emberek közötti csere képessége, akkor a közleménynek azt is szem előtt kellene tartania, hogy az emberek közötti cserék nem korlátozódnak kizárólag áru- vagy kereskedelmi cserére, és nem vonatkoznak kizárólag a területek vagy az ott lévő erőforrások védelmére. Ily módon a közleménynek talán hasznára válna, ha – pozitív ajánlások megfogalmazásához – támaszkodna az UNESCO idevonatkozó munkáira⁽⁴⁾.

3.10 Az EGSZB helyesli a liszaboni stratégia, annak megvalósítása, az európai foglalkoztatási stratégia és az új keretstratégia összekapcsolását, de javasolja, hogy a közlemény dolgozza ki alaposabban az Európai Bizottság szintjén szükséges konkrét rendelkezéseket (törekedjék nagyobb koherenciára a belső szolgálatok és a főigazgatóságok – foglalkoztatás, kultúra stb. – között). Azt ajánlja, hogy az Európai Bizottság világosítsa fel a tagállamokat, és pontosan határozza meg a kialakítandó kapcsolatokat vagy a konkrét, végrehajtható kiegészítő intézkedéseket. Tegye egyértelművé, hogy a soknyelvűség vagy a többnyelvűség kapcsolódhat az EU politikai vagy kulturális integrációjához, valamint a megértés és a társadalmi beilleszkedés elősegítője. Egy ágazati hatástanulmánynak tartalmaznia kellene a megtartott vagy létrehozott munkahelyek számát és minőségét, és ennek várható hatását a fizetésekre.

Az EGSZB támogatja a tagállamokhoz intézett felkérést, hogy „hozzanak létre nemzeti tervet a többnyelvűséget (...) elősegítő intézkedések strukturálására, összehangolására és a fő irány megteremtésére”, de megjegyzi, hogy – ha tartós eredményt kívánunk elérni – a kínálat nagyságát európai szinten kell koordinálni, ahol nem csak bizonyos, korlátozott számú nyelvet tekintenek kompetencianövelőnek.

A világ legversenyképesebb tudásalapú európai gazdaságának megteremtésére irányuló stratégia keretében helyénvalónak tűnik az Európai Unió forrásnyelvi számának globális átgondolása annak érdekében, hogy az haladjon meg a belső piacon rendelkezésre álló és használt nyelvek számát, ha az Unió nem kíván nyelvi korlátainak fogságába esni.

⁽⁴⁾ Az UNESCO 2001. november 2-i egyetemes nyilatkozata a kulturális sokszínűségről, 2005. december 10-i egyezmény a kulturális kifejezőmód sokszínűségének előmozdításáról és védelméről, mely emlékeztet a szükséges nyelvi sokszínűségekre és a kifejezőmódokra, melyekre szükség van a kulturális sokszínűség és pluralizmus érdekében, és melyek egymástól elválaszthatatlan és egymástól függő, elidegeníthetetlen egyetemes jogok. Meg kell említeni az 1996. június 6–8-án Barcelonában tartott Nyelvi Jogok Világkonferenciájának alkalmával kiadott *Nyelvi jogok univerzális nyilatkozatát* is, melyet 66 nemzeti és nemzetközi nem kormányzati szervezet és jogászhalózat írt alá.

A bevándorlók azon jogával, hogy megtanulják a fogadó ország nyelvét, együtt kellene, hogy járjon eredeti nyelvük és eredeti kultúrájuk megőrzésének joga is⁽⁵⁾. Az Európai Uniónak további emberi erőforrásnak kellene tekintenie ezeket a nyelveket a „globális versenyképesség” elérése felé vezető úton. Néhány vállalkozás már gondolt erre, de még mindig emlékeztetni kell arra, hogy ezekbe az elképzelésekbe be kell vonni a célfogyasztók szervezeteit. A helyi önkormányzatokra is támaszkodni kellene, amelyek olyan konkrét intézkedéseket vezettek be, mint például, hogy az újabb bevándorlókat az általuk leginkább beszélt nyelveken fogadják a „beilleszkedés” érdekében.

3.11 A munkavállalóknak munkavégzés közben vagy a konzultációs szerveknél, például az európai üzemi tanácsoknál felmerülő igényei és motivációi a gazdaság egy másik olyan területe, amelyet a közleménynek jobban ki kellene dolgoznia. Az EGSZB sajnálatosnak tartja, hogy a közlemény olyan összehangolt programokat szándékozik javasolni, amelyek nem veszik figyelembe az ilyen speciális igényeket. Egy hasonló dimenziójú közleménynek olyan témákat kell javasolnia, melyek – a szociális párbeszéd és az alapvető jogok⁽⁶⁾ tiszteletben tartása mellett – perspektívákat és eszközöket biztosítanak a vállalatoknak és a munkavállalóknak ahhoz, hogy a világ legversenyképesebb tudásalapú gazdaságának elsődleges mozgatói legyenek.

3.12 Az EGSZB elismeri az európai többnyelvűség jellegét⁽⁷⁾. Megemlíti azonban, hogy Európa nem az egyetlen földrész, ország vagy politikai egység, ahol sok különféle nyelvet beszélnek.

4. Részletes megjegyzések

4.1 A vitáknak, illetve az Európa Tanács kisebbségi és regionális nyelvek európai chartájának⁽⁸⁾ nem szabad kikerülnie a következő problémákat:

a) A nyelvek besorolása: egy nyelv lehet: hivatalos nyelv, munkanyelv, közösségi nyelv, kisebbségi nyelv, domináns nyelv, a kulturális, tudományos, kereskedelmi, intézményi vagy diplomáciai párbeszéd nyelve, a különböző szakmákban használt nyelv (egészségügy, építőipar, ipar, divatszakma stb.). Az Európai Unió által hirdetett és védett nyelvi sokszínűség tiszteletben tartása megköveteli, hogy különféle és arányos megoldásokat kínáljunk a helyzetek és igények eme együttesében, amelyben egy kizárólagos javaslat, amely megpróbálná a nyelvi kérdést egy „oktatás–piac–foglalkoztatás”, sőt „nyelvi technikák–új termékek piaca–belső piac” logikára redukálni nem tenné lehetővé annak a célnak az elérését, mely szerint az EU minden polgárának anyanyelvén kívül két idegen nyelvet beszélnie kellene. Ezzel szemben az

⁽⁵⁾ Az RB CdR 33/2006. sz., a 2006. június 14-i, 65. plenáris ülésen elfogadott véleménye, előadó: Seamus MURRAY, 1.10. pont.

⁽⁶⁾ Az Európai Unió Alapjogi chartájának 21. cikke tiltja a nyelv alapján történő megkülönböztetést, a 22. cikk pedig kimondja, hogy az Európai Unió tartsa tiszteletben a kulturális, vallási és nyelvi sokszínűséget. Idézhetnénk olyan foglalkoztatási helyzetekből eredő jogvitákat, amelyekben a nemzeti jog által garantált ilyen jogokat nem tartották tiszteletben. (General Electric Medical Systems GEMS, a Versailles-i bíróság ítélete, 2006. március 2., Franciaország.)

⁽⁷⁾ A közlemény IV.2. pontja.

⁽⁸⁾ *Kisebbségi és regionális nyelvek európai chartája*, 1992. november 5., melyet az Európa Tanács 21 tagja, köztük 13 EU-tagállam ratifikált.

ellenkező hatást érné el: a ténylegesen használt vagy beszélt nyelvek száma csökkenne az európai kulturális térségben. Az EGSZB azt ajánlja, hogy bármely szakmai, kulturális, politikai, tudományos stb. használatot tegyék lehetővé és támogassák a maga területén, és támogatja a civil társadalomtól indult számos kezdeményezést. Minden, az eredeti nyelven történő, engedélyezett és támogatott szóbeli vagy írásos közlés növeli a szabadságok nyilvános terét anélkül, hogy szükségszerűen fordítást vagy tolmácsolást igényelne. A használt nyelvek számának kérdése tehát nem függ a fordítás-tolmácsolás vagy a tanítás költségeitől.

b) Egy adott vagy több nyelv ismeretéhez bizonyos társadalmi erő kapcsolódik: a többnyelvű tanulási forrásokhoz való hozzáférés és azok terjesztése bizonyos mértékig meghatározza a társadalmi kirekesztést vagy beilleszkedést, az anyagi vagy kulturális szegénységet. Egy nyelv ismerete ugyanis hozzáférést biztosít a társadalmi, szakmai, de főként a kulturális és szolidaritási hálózatokhoz. Az, hogy valaki egy hálózat tagja, hozzájárul az egyéni autonómia növeléséhez, ugyanakkor integrációs faktor szerepét is betölti a kortárs társadalomban. A népszerűség bizonyos csoportjainak kizárásával járna, ha nem gondolnánk már most arra, hogy a társadalom minden megfelelő rétege, a sérülékeny és a hátrányos helyzetű rétegek számára is biztosítsuk a többnyelvűség ambícióját.

c) A demokrácia: Az EGSZB támogatja azt a célt, mely szerint az EU minden polgárának anyanyelvén kívül két idegen nyelvet beszélnie kellene, de hány olyan polgár van ma, akiknek valójában meg is van az esélyük arra, hogy ezt életük során megvalósítsák? A jelenlegi felnőtt generáció szakmai, politikai vagy gazdasági „elit”-je számára ez nehezen tartható célkitűzés lenne a *nyelvtanulás és a nyelvi sokszínűség előmozdítására irányuló 2004–2006-os cselekvési program* és a *Kultúra 2007–2013 program*⁽⁹⁾ keretén belül mind az európai, mind a nemzeti intézmények számára, de ha a „minden egyes polgár” ambiciózus célkitűzését fenntartjuk, akkor ez az EGSZB szerint igen kiterjedt vállalkozás lesz. Tudjuk például, melyik idegen nyelvet kezdik tanítani az idegennyelv-tanulás legkorábbi szakaszában. Az úgynevezett ritka vagy kevésbé ismert⁽¹⁰⁾ nyelveket kevesebb ember ismeri, mivel azok az iskola vagy az egyetem későbbi szakaszában kerülnek sorra. Az EGSZB ezért támogatja azt az ajánlást, mely szerint már egészen korai életkorban meg kell adni a lehetőséget az idegennyelv-tanulásra, feltéve, hogy a választható nyelvek körét globálisan átgondolják, ami a közlemény fő célja kellene, hogy legyen. Az eljövendő generációk társadalmának jövőjéről és típusáról van szó.

d) A nyelveknek az európai nyelvi örökség részeként való fennmaradása: Az a szándék, hogy sok polgár beszéljen egy második vagy harmadik nyelvet is, nem azonos azzal, hogy nagyszámú európai nyelvet szeretnénk életben tartani Európában és a világon. Ezek nem antagonisztikus célok, de két

különböző megközelítést és megvalósítást igényelnek. E tekintetben az Európai Bizottság közleményének a normatív tevékenységre vonatkozóan – azaz hogy a nyelvhasználatot meg kell feleltetni a tájékoztatás és a kommunikáció új technológiáinak – gondolnia kellene az elszegényedés veszélyére, ami akkor válik valóssá, ha aránytalan módon erre a területre koncentrálnak az erőfeszítések⁽¹¹⁾. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a szakértők között ne csak a társadalmi és természettudományi diszciplínák képviselői, hanem gyakorló nyelvészek, tolmácsok, fordítók, tanárok és más, kifejezetten a nyelvvel foglalkozó szakemberek is kapjanak helyet. A fent említett UNESCO-nyilatkozatok és –egyezmények például egyértelműen kimondják, hogy az interneten – a világörökséghez viszonyítva – már most túlságosan kevés számú nyelv van jelen, és hogy e korlátozott használat hatással van a még létező nyelvek minőségére és számára.

e) A kisebbségi és/vagy regionális, sőt helyi nyelvek használatának megőrzése Európában nem ítéhető meg kizárólag az oktatás költségei alapján. Nem csak azért, mert – ahogyan azt ma már gazdag irodalom ismeri el – az idegen nyelvek tanítása kisgyermekkorától fejleszti a későbbi tanulás során hasznos kognitív képességeket, hanem azért is, mert megnyitja az utat a testvér- és rokon nyelvek felé. Így idővel nem elegendő lehetővé tenni a nyelvi örökség megőrzését a korai nyelvtanítással, vagy a nyelv rehabilitálásával mind a magán-, mind a közszférában, hanem azt is figyelembe kell venni, hogy egy nyelv életben maradásához azt beszélni kell, és olyan környezetet kell biztosítani számára, amely elősegíti közéleti és társadalmi létét. Hiszen semmi értelme az általános iskolában olyan nyelvet tanulni, amelyet a középiskolában abbahagyunk azért, mert annak folyamatos oktatása nem biztosított⁽¹²⁾. A gazdasági dinamikát figyelembe lehet venni az oktatási rendszerekben, ha biztosítjuk a más nyelvek felé szükséges utakat, és a kisebbségi vagy regionális nyelvek tanulása később az iskolai tantervekben értékes lehet mint a második idegen nyelv megtanulását elősegítő eszköz. A nyelvek közötti rokonság tanulmányozása e tekintetben ugyanolyan fontos, mint a beszélt nyelvek számának számon tartása.⁽¹³⁾

f) A közelség nem csupán azt jelenti, hogy az interneten elérhetővé kell tenni a hivatalos vagy intézményi szövegeket, hanem azt is, hogy az egymáshoz földrajzilag közel fekvő országok polgárai számára lehetővé kell tenni egymás nyelvének jobb megismerését, és az információcserét, mivel a nyelv – amellett, hogy a világot képezi le, – a kommunikáció csatornája. Több más eszközzel osztozik ezen a jellemzőn: a festéssel, a zenével, a grafikával, a pantomimmal és a táncsal, a képzőművészetekkel stb. A polgároknak arra is lehetőséget kell biztosítani, hogy megismerjék és felhasználják a kommunikációra más-más nyelvcsaládhoz tartozó

⁽⁹⁾ COM(2004) 469.

⁽¹⁰⁾ „kevésbé elterjedt”.

⁽¹¹⁾ *Modernizációs folyamatok a felnőtt nyelvtanulásban*, BARNA Judith doktori értekezése, Université Charles de Gaulle – Lille 3, Franciaország.

⁽¹²⁾ A CESR d'Aquitaine (Franciaország) véleménye, melyet Közgyűlés 2005. december 14-én fogadott el, *Aquitania nyelvei és kultúrái*, előadó: Sérgi JAVALOYES.

⁽¹³⁾ A Tanács következtetései az Európai Nyelvi Kompetenciamutatóról (HL 2006/C171/01).

nyelveiket, tiszteletben tartva az európai identitást (és az európai értékeket) alkotó kultúrákat és identitásokat. Az EGSZB ragaszkodik a cserék és testvérvárosi kapcsolatok pozitív szerepéhez, amelyekre a Régiók Bizottsága is utal ⁽¹⁴⁾, és hangsúlyozza, hogy bármilyen stratégiát követünk is a nyelvtanulásban, a kereslet ugyanolyan fontos, mint a kínálat. Ezért a nyelvtanulás motiválását más szemszögből is meg lehet közelíteni, mint a haszonelvűség (gazdaság és foglalkoztatás) kizárólagos aspektusa.

g) Az igények: a kohézió és az európai identitás tekintetében az igények nem csupán kereskedelmi vagy identitásbeli igények lehetnek. Léteznek a kölcsönös megértés valós igényei olyan személyek részéről, akik a földrajz, a társadalom és a kultúra hol közös, hol eltérő fejlődésen átesett területeihez tartoznak. Nem készült még hatástanulmány az olyan kevésbé jelentősnek tűnő aspektusok figyelembevételéről, melyek hosszú távon nagyobb jelentőségre tehetnek szert. Holott a nyelvi képzés terén a keresletet és a kínálatot illetően az időkeret években és generációkban mérhető.

Általánosabban fogalmazva, a közlemény törekvéseit nem szervezi az időtényező köre: múlt, rövid távú vagy középtávú jövő, a jövő generációi – miről is beszélünk pontosan?

Ugyanez mondható el az emberi és kulturális aspektusokról, a menekültüggyel és a bevándorlással kapcsolatos megfontolásokról, a helyi és területi önkormányzatok igényeiről és szerepéről a kérdésben, valamint a társadalmi-szakmai tényezőkről. Egyenlő mértékben kell kikérni a szociális és gazdasági partnerek (UNICE, ECPE/Állami Vállalatok Európai központja, ESZSZ), valamint az emberi jogi, a szociális és a kulturális területen tevékenykedő NGO-k és az egyetemek, illetve a közigazgatás véleményét, nem egy nélkülük meghatározott stratégia megvalósítása érdekében, hanem a velük és általuk történő döntésért. Ez lenne a legjobb garancia az ezen ambiciózus célok sikeréhez szükséges szélesebb figyelembevételhez. A Tanács „1+2” ⁽¹⁵⁾ stratégiájának megvalósítása és sikere olyan eszközöket igényel, amelyek meghaladják az intézményi keretet, és megkívánja, hogy az Európai Unió lehető legtöbb polgára és lakója kapcsolódjon be, érezze magát érintettnek és megszólítottak.

Az EGSZB helyesli a nyelvtanítás és nyelvtanulás érdekében kialakított cselekvési keretet, és megjegyzi, hogy sikere az elsősorban érintett személyek, vagyis egyrészt maguk a tanárok, másrészt pedig a tanulók bekapcsolódásán múlik.

Éppen ezért az Európai Bizottságnak és a Tanácsnak, mielőtt újabb intézkedésekbe kezdenek stabilizálniuk kellene stratégiájukat oly módon, hogy jobban megismertetik a nagyközön-séggel és a fiatalokkal azokat a nyilvánvaló okokat, amelyek miatt ezt a különleges diverzifikálódást választották ahelyett, hogy egyetlen közösségi nyelv – legyen az élő vagy holt, modern vagy mesterséges – gyakorlására buzdítottak volna.

A mélyebb okokat röviden és sematikusán az alábbi módon lehet összefoglalni:

- egy uralkodó, élő nyelv kizárólagos használatának propagálása és gyakorlásának ösztönzése méltánytalan gazdasági előnyöket nyújt annak az országnak, ahol az adott nyelvet a legtöbben beszélik anyanyelvként, és a kulturális jogok, valamint az egyetemes örökség elszegényedéséhez vezethet,

- egy tudományosan és mesterségesen megtervezett európai nyelv – mint például az *eszperantó* – tanulásának és általános elterjesztésének költsége kevesebb lenne (tanulási idő és a meglévő tudás alkalmazása) ⁽¹⁶⁾, mint egy már létező élő nyelv esetében, de az Európai Unió politikai és kulturális körülményei mindeddig nem tették ezt lehetővé ⁽¹⁷⁾,

- a köztes megoldás – az európai geopolitikai térségben ismert és használt nyelvek számának növelése – stabilizálásra szorul: növelni kell azoknak a számát, akik beszélik ezeket.

Ezért az EGSZB azt ajánlja, hogy – az egész életen át tartó tanuláson és kulturális jogaikon keresztül – a jelenlegi fiatal és kevésbé fiatal felnőtt generációt megfelelően, a jelenleginél jobban vegyék figyelembe ezen irány esetében akkor, amikor az Európai Bizottság a programozási szakaszba lép majd.

A fiatalokat fogékonyra kell tenni, és motiválni kell arra, hogy sok- és többnyelvű ⁽¹⁸⁾ alappal szerelkezzenek fel a XXI. század kommunikációs foglalkozásaihoz. Jobban érvényre kellene juttatni azokat a foglalkozásokat, amelyekben a nyelvek alapos, szakmai ismeretere van szükség (nyelvészek, tolmácsok, fordítók és tanárok). Ennek első, biztos eszköze társadalmi szerepük elismerése és az azokat jelenleg gyakorlók bevonása.

⁽¹⁶⁾ Az idegen nyelvek tanítása mint állami politika, François GRIN, 2005.

⁽¹⁷⁾ Grin, 2005, a fent említett mű, 59. és 84. jegyzet. „Mindenki elfelejtette, hogy a nemzetek társadalmának korában számos állam támogatta az eszperantó mint nemzetközi nyelv elfogadását, és hogy az UNESCO közgyűlése 1954-ben és 1985-ben az eszperantót támogató határozatokat fogadott el. Az ügyet akkor (1922. szeptember) Franciaország állította le, amely megtiltotta a tanítását és a terjesztését, mivel az internacionalizmus veszélyes ösztönzőjének és a francia nyelv szerepét veszélyeztetőnek ítélte meg.” Idézhetjük Umberto ÉCO-t is, aki 1992-ben a Collège de France európai tanszékének oktatójaként Párizsban, nyitóelőadásának a következő címet adta: „Egy tökéletes nyelv keresése az európai kultúrtörténetben”. Itt az EGSZB felveti, hogy a régi, ún. holt nyelvek tanítása lassanként megszűnt. Holott, azon túl, hogy arra keresnénk a választ, mely *lingua franca* (közös nyelv) lenne adott esetben a legalkalmasabb a kortárs európai világban, ezek a nyelvek magukban hordozzák az európaiak közötti kölcsönös megértés csíráját, mivel számos európai nyelv forrását jelentik (indoeurópai és finn-ugor), és ismeretük lehetővé teszi más nyelvek gyors megtanulását.

⁽¹⁸⁾ A többnyelvűség (plurilingvizmus) és a soknyelvűség (multilingvizmus) több meghatározása is ismert. Egyesek szerint a többnyelvűség az az egyéni képesség, amellyel valaki képes több nyelvet beszélni, a soknyelvűség pedig olyan társadalmi környezet egy adott földrajzi területen, ahol több nyelvet is használnak (Európai konferencia a többnyelvűségről, 2005). Mások szerint a definíció pont fordítva igaz (GRIN, 2005). Az Európai Bizottság számára a multilingvizmus (a magyar fordításban *többnyelvűség*) mind az egyéni képesség, mind a kollektív környezet aspektusát fedi.

⁽¹⁴⁾ A fentebb említett RB-vélemény: CDr 33/2006.

⁽¹⁵⁾ Egy anyanyelv és két élő idegen nyelv, *barcelonai Európai Tanács, 2002. március 15–16.*, az elnökség következtetései, I. rész, 43.1.

Az Európai Bizottság által javasolt korai nyelvtanítás – ahogyan azt egyébként maga a Bizottság is elismeri – eszközöket és megfelelő módon képzett személyeket igényel, továbbá azt, hogy a szülők csatlakozzanak a nekik javasolt irányhoz, azaz a választási lehetőség diverzifikálásához.

Az EGSZB elismeri a család pozitív szerepét is a korai tanulás elősegítésének folyamatában, és hangsúlyozza a „vegyes” kultúrájú családok – amelyekben például a szülők más-más országból származnak – kulturális hozzájárulását. Ezek a családok általában a nyitottság és a tolerancia kultúrájának hordozói több generáción keresztül, ahogyan azt több európai és kanadai tanulmány is megerősíti.

- h) A fordítókkal és tolmácsokkal foglalkozó fejezettel kapcsolatban az EGSZB kiemeli, hogy nem csupán intézményi és szakmai, illetve gazdasági igények léteznek, és hogy más érdekelt feleket is meg kell hallgatni. A társadalmi és kulturális igényeket két okból is figyelembe kell venni: egyrészt mint alapvető emberi jogokat, másrészt mint a belső piac kiépülése befejezésének tényezőit.

Például, amikor mindenfelé azt hallani, hogy a fordítási és tolmácsolási igények nem elégíthetők ki hol a fordítók és a tolmácsok hiánya miatt, hol pénzügyi okokból, az EGSZB javasolja az EU-tagállamok felelősségének átgondolását a következő szempontok alapján: nem képeznek kellő számú fordítót és tolmácsot, a nyelvek különbözősége, a képzés költsége, díjazások és státusz. Az EGSZB visszaul az összes korábban már említett aspektusra, és hozzáteszi, hogy nem ez az egyetlen szektor, amely szakemberhiánnyal küzd, és megjegyzi, hogy a demográfiai deficit nem okolható minden hiányosságért. A munkaerőpiac e szegmensében a kereslet és a kínálat alakulását valószínűleg nem látták eléggé előre, holott az európai integráció és az egymást követő bővítések, csakúgy mint a globalizáció elegendő alapot szolgáltathatott volna a tanulságok levonásához.

Kelt Brüsszelben, 2006. október 26-án

Összefoglalva, az EGSZB javasolja, hogy a tagállamok aktívan járuljanak hozzá a jövő alakításához ebben a kérdésben, és ezen a ponton támogatja az Európai Bizottságot.

4.2 Végül kívánatosnak tartaná, ha az Európai Bizottság rendszerezné a rendelkezésre álló vagy megszerezhető információt a tagállamok korábbi nyelvi politikájának nyomon követéséhez, hogy értékelni tudja a tagállamoktól elvárt intézkedéseket.

4.3 Az EGSZB elismeri az Európai Bizottság erőfeszítéseit, és helyesli az újító szándékú lépéseket, támogatja a nyelvi sokszínűséget mint a kulturális, társadalmi és politikai sokféleség és pluralizmus eszközét, és tudatában van a kontra-produktivitás kockázatának, amely akkor következik be, ha bizonyos korlátozott számú nyelv további használata intézményessé válik. Az EGSZB a témában bejelentett következő közleménytől a civil társadalommal történő szélesebb körű konzultációt vár.

4.4 Az EGSZB helyesli az Európai Bizottság arra irányuló kezdeményezését, hogy fokozza a 7. kutatási keretprogram keretében történő egyetemi kutatási munkák támogatását, és azt ajánlja, hogy ne csak az egyetemi munkákra támaszkodjanak, hanem az e területen aktív egyesületi hálózatok tevékenységére is ⁽¹⁹⁾.

E vélemény mellékletében az EGSZB utal a civil társadalmi szervezetek által 2005 novemberében szervezett európai többnyelvűségi konferencia munkájára ⁽²⁰⁾, melybe a Kulturális Intézetek Fórumát ⁽²¹⁾ is bevonták. A konferencián chartát dolgoztak ki a többnyelvűségről, amelyet az ASEDIFRES egyesület honlapja vitára bocsát, és eljuttatja az európai parlamenti képviselőknek és intézményeknek. Az EGSZB – mint híd a civil társadalom és az intézmények között – támogatja és bátorítja a hasonló kezdeményezéseket mint bevált gyakorlatot.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁹⁾ Mint például: Lingua Mon, Casa de les llengües, a „Veszélyeztetett nyelvek háza” projekt, linguamon@linguamon.cat; a globális és regionális társadalmi fórumok mellett ingyenesen tevékenykedő fordítók és tolmácsok Babel egyesületi hálózata; vagy az ASEDIFRES www.europa-avenir.com, a 2005. novemberi európai többnyelvűségi ülés társszervező egyesülete.

⁽²⁰⁾ Résztvevők és eredmények, valamint a munkák összefoglaló beszámolója az előző lábjegyzetben említett honlapon.

⁽²¹⁾ A fórum tagjai: Alliance Française, Svéd Kulturális Intézet, Olasz Nyelvi és Kulturális Intézet, a Londoni Egyetem Intézete Párizsban, Camoes Intézet, Cervantes Intézet, Finn Intézet, Goethe Intézet, Magyar Intézet, Holland Intézet <http://www.forumdeslangues.net>.